

Martin Kovanič, M.A., Ph.D.¹

Ústav sociálního rozvoje

Fakulta regionálního rozvoje a mezinárodních studií

Mendelova Univerzita v Brně

PhDr. Josef Smolík, Ph.D., MBA, LL.M.²

Ústav sociálního rozvoje

Fakulta regionálního rozvoje a mezinárodních studií

Mendelova Univerzita v Brně

Rozpuštění politických stran v České republice a Slovenské republice

Úvod

V posledních letech dochází v Evropě k nárstu podpory pro rozličné krajně pravicové politické strany, hnutí a projekty. Tento trend byl identifikovaný už v devěadesátých letech minulého století,³ k nárstu takýchto politických stran přichází až v 21. století.⁴ Krajná pravice v současnosti nadobývá rozličné podoby,⁵ pozorovatelný je zejména nárst tzv. anti-imigračních stran a jejich vlivu na celé politické spektrum v daných krajích.⁶

Nárst krajně pravice v jejích rozličných podobách je možné identifikovat i v prostředí Česka a Slovenska, v prvním případě volebným úspěchem anti-imigračního Úsvitu v parlamentních volbách 2013,⁷ v druhém případě na úspěchu pravicově extrémistické Ľudovej strany Naše Slovensko (ĽSNS) a anti-imigrační strany Sme Rodina v parlamentních volbách 2016.⁸

Nárst krajně pravice, která přichází s anti-liberálním programem a v některých případech anti-demokratickou rétorikou, je výzvou pro liberálně-demokratické

¹ Kontakt na autora: martin.kovanic@mendelu.cz

² Kontakt na autora: josef.smolik@mendelu.cz

³ VEUGELERS, John. A Challenge for Political Sociology: The Rise of Far-Right Parties in Contemporary Western Europe. *Current Sociology*. 1999, roč. 47, č. 4.

⁴ LUCASSEN, Geertje a Marcel LUBBERS. Who Fears What? Explaining Far-Right-Wing Preference in Europe by Distinguishing Perceived Cultural and Economic Ethnic Threats. *Comparative Political Studies*. 2012, roč. 45, č. 5.

⁵ NOCIAR, Tomáš. Politológov sprievodca „terminologickým chaosom“: Terminológia, charakteristika a konceptualizácia krajnepravicovej ideologickej rodiny. *REXTER*. 2016, č. 1.

⁶ VAN SPANJE, Joost. Contagious Parties. Anti-Immigration Parties and Their Impact on Other Parties' Immigration Stances in Contemporary Western Europe. *Party Politics*. 2010, roč. 16, č. 5.

⁷ K hodnotovej blízkosti Úsvitu a stran krajně pravice pozri SMOLÍK, Josef a Michal PINK. Kooperace krajně pravicových a populistických stran v regionálních volbách. In: *XX. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách*, KLÍMOVÁ, Viktorie a Vladimír ŽÍTEK (eds.), s. 904-911. Brno: Masarykova Univerzita, 2017, s. 907.

⁸ K diskusi o důležitosti proti-utečenecké témy u slovenských politických stran před volbami 2016 pozri BABOŠ, Pavol; Aneta VILÁGI a Veronika ORAVCOVÁ. *Spoločenské problémy a politické (ne)riešenia: Voľby 2016*. Bratislava: Stimul, 2016.

zriadenia. V takomto zriadení na jednej strane majú všetci obyvatelia spoločnosti nárok na participáciu na debatách v rámci verejnej sféry, vrátane ich členstva a podpory pre rozličné politické organizácie akými sú aj politické strany. Na druhej strane demokratické spoločnosti majú povinnosť ochrany pred nedemokratickými silami, ktoré predstavujú hrozbu pre demokratické usporiadanie, alebo garantované základné práva a slobody. Cohen-Almagor ochranu demokracie považuje za morálnu povinnosť.¹

Hľadanie kompromisu pre obmedzovanie práva na slobodné vyjadrovanie a združovanie sa je preto veľkou výzvou pre všetky demokratické režimy. V rámci obmedzovania týchto práv existuje viacero režimov zakazovania politickej participácie, ktoré vychádzajú z odlišných historických a politických skúseností daných krajín. Treba zdôrazniť, že postkomunistický priestor, ktorého súčasťou sú aj krajiny skúmané v tomto článku, je vo všeobecnosti pri rušení politických strán zdržanlivý.² V jednotlivých krajinách napríklad naďalej pôsobia komunistické strany.

Cieľom tohto článku je predstaviť režimy rozpúšťania politických strán v prostredí Českej a Slovenskej republiky a následne analyzovať ich praktické fungovanie na prípadoch zakázania politických strán – v ČR na prípade Dělnické strany v roku 2010 a v SR na prípade Slovenskej pospolitosti – Národnej strany (SP – NS) v roku 2006. Napriek tomu, že tieto prípady sú už v akademickú literatúru relatívne dostatočne študované,³ do veľkej miery nie sú ukotvené v teoretickej literatúre o zákaze politických strán a nedochádzalo k detailnej analýze rozsudkov⁴ a komparácii režimov zakazovania v rámci Českej republiky a Slovenska. Takáto komparácia je zaujímavá najmä z dôvodu, že krajiny majú porovnateľnú historickú a politickú skúsenosť s nedemokratickými režimami 20. storočia. Zároveň pred rozdelením v roku 1993 zdieľali aj rovnakú legislatívu.

Článok najprv predstaví rozličné režimy zakazovania politickej participácie a ich ideové východiská, nasledovať budú jednotlivé prípadové štúdie, ktoré budú pozostávať z opisu legislatívneho rámca, predstavením politickej strany a jej programu, analýzou rozsudkov príslušných súdov a následného vývoja fungovania strany, prípadne jej príslušníkov. Závěry budú prezentované v komparatívnom kontexte, v ktorom budú predstavené aj súčasné výzvy vyplývajúce z aktivít krajne pravicových strán na politickej scéne daných krajín.

¹ COHEN-ALMAGOR, Raphael. *Speech, Media and Ethics. The Limits of Free Expression*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2001, s. 48-49.

² TYULKINA, Svetlana. *Militant Democracy: Undemocratic Political Parties and Beyond*. London: Routledge, 2015, s. 91.

³ BASTL, Martin a kol. *Krajní pravice a krajní levice v ČR*. Praha: Grada Publishing, 2011; ČERNÝ, Petr. *Právní ochrana před extremismem*. Praha: C. H. Beck, 2008; KUPKA, Petr a kol. *Krajní pravice ve vybraných zemích střední a východní Evropy: Slovensko, Polsko, Ukrajina, Bělorusko, Rusko*. Brno: Masarykova Univerzita, 2009; SMOLÍK, Josef a Petra VEJVODOVÁ. „Politický extremismus jako bezpečnostní hrozba?“ In: *Vybrané bezpečnostní hrozby a rizika 21. století*. SMOLÍK, Josef a kol. (eds.), Brno: Masarykova Univerzita, 2011, s. 43-68.

⁴ Výnimkou je MAREŠ, Miroslav. *Czech Militant Democracy in Action, Dissolution of the Workers' Party and the Wider Context of this Act. East European Politics and Societies*. 2012, roč. 26, č. 1. Avšak táto práca detailne skúma len český prípad.

Režimy zakazovania politickej participácie

Politické strany v súčasnosti stále zohrávajú v demokratickej spoločnosti dôležité úlohy, medzi ktoré patrí najmä rekrutácia politických lídrov, organizácia vládnutia a poskytovanie prepojenia medzi občanmi a vládou. To sa deje napriek tomu, že v súčasnosti čelia mnohým výzvam, akými sú okrem iného rastúce oddelenie verejnosti od politických strán, nárast alternatívnych aktérov, napríklad v podobe hnutí s voľnejšou členskou základňou vo volebnom procese a stále narastajúca ekonomická závislosť na štátnom aparáte namiesto podpory od vlastných členov a sympatizantov. Napriek tomu strany neustále zohrávajú v moderných demokraciách ústrednú úlohu.¹ Svojou participáciou v demokratickom procese strany získavajú určitú legitimitu, ktorá sprostredkované dáva určitú inštitucionálnu prominentnosť nimi formulovaným politickým stanoviskám.² Participácia v demokratickom živote preto legitimizuje názory týchto aktérov a rušenie politických strán sa využíva ako jeden z nástrojov ich diskvalifikácie a delegitimizácie.³

Ochrana demokratických režimov pred nedemokratickými aktérmi, vrátane politických strán, je úzko spojená s konceptom militantnej demokracie. Ten odkazuje na dilemy, kedy a akým spôsobom môže demokratický režim konať nedemokraticky legálnym spôsobom za cieľom odstránenia hrozieb pre demokraciu.⁴ Tento pojem zaviedol Karl Loewenstein, ktorý v rámci dvoch na seba nadväzujúcich článkov vydaných v rokoch 1936 formuloval právo demokracie na ochranu pred fašizmom. Loewenstein považoval fašizmus za techniku politického boja, a v prípade, ak demokratický režim má záujem o svoje prežitie, tak sa musí v určitej situácii stať militantným a proti nárastu fašizmu bojovať.⁵ „Boj“ demokracie môže prebiehať len na dvoch líniách – politickej a legislatívnej. V praxi to podľa Loewensteina obnášalo prijímanie antifašistickej legislatívy a jej vynucovanie.⁶

Súčasná teoretická diskusia o povahe militantnej demokracie identifikujú viacero nástrojov, ktoré využíva. Medzi ne sa okrem právnych a súdnych nástrojov zahŕňa napr. aj sociálna kontrola, kontrola vzdelávania alebo kontrola aktérov spravodajskými službami.⁷ Jedným z jej dôležitých nástrojov je práve aj ochrana pred nedemokratickými politickými stranami.

¹ DALTON, Russel a kol. *Political Parties and Democratic Linkage. How Parties Organize Democracy*. Oxford: Oxford University Press, 2011.

² BLIGH, Gur. *Defending Democracy: A New Understanding of the Party-Banning Phenomenon*. *The Vanderbilt Journal of Transnational Law*. 2013, roč. 47, s. 1363.

³ Iným spôsobom delegitimizácie je napr. využívanie diskurzívnych nástrojov – označovanie za extrémistov, mediálna reprezentácia, atď.

⁴ MACKLEM, Patrick. *Militant democracy, legal pluralism, and the paradox of self-determination*. *International Journal of Constitutional Law*. 2006, roč. 4, č. 3, s. 490.

⁵ LOEWENSTEIN, Karl. *Militant Democracy and Fundamentals Rights I*. *The American Political Science Review*. 1937, roč. 31, č. 3, s. 423.

⁶ *Ibid*, s. 428.

⁷ Pre detailnejšie diskusie militantnej demokracie a jej nástrojov viď MAREŠ, Miroslav a Štěpán VÝBORNÝ. *Militantní demokracie ve střední Evropě*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013 alebo CAPOCCIA, Giovanni. *Militant Democracy: The Institutional Bases of Democratic Self-Preservation*. *Annual Review of Law and Social Science*. 2013, roč. 9.; ku kritike tohto konceptu pozri ACCETTI, Carlo Invernizuzi a Ian ZUCKERMAN. *What's Wrong with Militant Democracy?* *Political Studies*. 2017, roč. 65, č. 1.

V rámci západných demokracií teoretická literatúra identifikuje dva základne prístupy k rušeniu politických strán alebo dva režimy ich zakazovania. Režim v tomto prípade odkazuje na legislatívnu úpravu a súdnu prax rušenia strán. Zahŕňajú teda argumentáciu pre ich rozpustenie a exklúziu z demokratického procesu a na základe tejto argumentácie vyčleňujú určité definičné znaky strán, ktoré by v rámci liberálne-demokratického režimu nemali slobodne vykonávať svoju činnosť a uchádzať sa o podporu verejnosti. Týmito dvoma typmi sú tzv. anti-extrémizmus a negatívny republikanizmus.

Anti-extrémizmus predstavuje paradigmatický prístup, ktorý vychádza z nemeckej právnej úpravy. Vychádza z tzv. Weimerskej paradigmy. Táto paradigma je odvodená od skúsenosti demokratického uchopenia moci totalitným hnutím v demokratických podmienkach tzv. Weimarskej republiky. Cieľom rušenia politickej strany je zabránenie uchopenia moci nedemokratickým stranám a implementácii ich antidemokratickej agendy.¹ Takéto chápanie je úzko späté s konceptom tzv. netolerantnej demokracie, ktorá dáva dôraz na ponímanie demokracie ako určitého nikdy nekončiaceho procesu, nie len konečného stavu. V rámci tohto procesu obyvateľstvo musí permanentne disponovať občianskymi a politickými právami. Na udržanie týchto práv sa musí demokratický režim správať netolerantne ku všetkým aktérom, vrátane politických strán, ktoré sa snažia o zvrhnutie demokracie a odstránenie určitej časti práv.² Tento zdanlivý paradox praktikovania netolerancie voči netolerancii diskutoval vo svojom diele *Otvorená spoločnosť a jej nepriatelia* už Karl Popper.³

Kľúčovým záujmom anti-extrémistického režimu zákazu politických strán je zabrániť možnosti reverzibility demokratického systému a jeho politik pomocou volieb.⁴ Niesen argumentuje, že v rámci tejto paradigmy sa neposudzuje iba empirické nebezpečenstvo takéhoto vývoja – čiže nebezpečenstvo vychádzajúce z reálnej sily a reálneho programu danej politickej strany – ale aj logické nebezpečenstvo, čiže nedemokratické zámery participujúcich v súťaži politických strán.⁵ Štátna intervencia prichádza aj v takýchto prípadoch.

Odlišným režimom rušenia politických strán je negatívny republikanizmus. V obhajobe demokratického systému explicitne odkazuje na minulosť a na konkrétne popretie historických krívd v mene demokracie. Niesen identifikuje niekoľko charakteristík takéhoto režimu, ktorý vychádza z talianskeho povojnového modelu: tými sú antifašistický konsenzus za prítomnosti komunistickej strany, dôraz na

alebo SMOLÍK, Josef a Kristýna JAKESCHOVÁ. Kritika konceptu militantní demokracie. *REXTER*. 2017, č. 1.

¹ Ibid, s. 1326.

² FOX, Gregory a Georg NOLTE. Intolerant Democracies. *Harvard International Law Journal*. 1995, roč. 36, č. 1.

³ POPPER, Karl. *The Open Society and its Enemies*. Seventh edition. London: Routledge, 2002.

⁴ BLIGH, Gur. Defending Democracy: A New Understanding of the Party-Banning Phenomenon. *The Vanderbilt Journal of Transnational Law*. 2013, roč. 47, s. 1331.

⁵ NIESEN, Peter. Anti-Extremism, Negative Republicanism, Civic Society: Three Paradigms for Banning Political Parties. *German Law Journal*. 2002, roč. 3, č. 7, s. 88.

prekonanie Fašizmu¹ a zavedenie demokracie na základe jeho odstránenia.² Od toho sa odvíja aj etymológia tohto pojmu, keďže vychádza z negácie anti-republikánskych tendencií. Výraznou odlišnosťou v porovnaní s anti-extrémizmom je práve dôraz na historicky identifikovaného nepriateľa a odkazy na Fašizmus.

Negatívny republikanizmus historicky nadobúda dve podoby. Prvou je špecifický a historicky definovaný antagonizmus voči konkrétnemu hnutiu alebo ideológii. V tomto prípade dochádzalo k rušeniu tzv. bývalých vládnucich strán, ku ktorým prichádzalo v období tranzície režimov. Rušenie týchto strán má partikularistický charakter a nie je založené na všeobecnej stratégii ochrany demokratického režimu.³ Príkladom je rušenie lokálnych nacistických strán v povojnovej Európe. Druhou podobou negatívneho republikanizmu je snaha o aplikáciu týchto historických fenoménov na súčasné politické hnutia. Dôraz je v tomto prípade kladený na kriminálny charakter takýchto hnutí.

Rušenie politických strán samozrejme nie je jediným nástrojom delegitimizácie nedemokratických názorov a navrhovaných politík. Demokratické režimy využívajú aj v súvislosti s aktivitami politických strán ďalšie nástroje – akými sú napr. individuálne sankcie alebo obmedzenie niektorých základných práv a slobôd, akými sú napr. sloboda prejavu alebo sloboda zhromažďovania.⁴ Medzi individuálne sankcie patrí aj zákaz vykonávania politickej činnosti na základe rozhodnutia súdu. Príkladom takéhoto zákazu je prípad Daniela Féreta, ktorému v roku 2006 belgický Najvyšší súd pozastavil možnosť kandidovať na verejné funkcie za šírenie rasistickej propagandy.⁵ Výhodou individuálnych sankcií je možnosť trestania jednotlivcov aj v prípade, že politická strana ako celok nemá antidemokratický program a rétoriku.

Rozpúšťanie politických strán na Slovensku

Právo na združovanie na Slovensku garantuje Ústava SR, ktorá zároveň špecifikuje v čl. 29 možnosť toto právo suspendovať, a to v prípade ak „je to v demokratickej spoločnosti nevyhnutné pre bezpečnosť štátu, na ochranu verejného poriadku, predchádzanie trestným činom alebo na ochranu práv a slobôd iných.“ Samotné fungovanie politických strán je upravené zákonom č. 85/2005 Z. z., o politických stranách a politických hnutiach. Ustanovenia, ktoré sa dotýkajú možnosti rozpustenia politickej strany, sú v ňom definované relatívne široko. V paragrafe 17 je uvedené že „na podanie návrhu na rozpustenie strany je oprávnený generálny prokurátor, ak strana koná v rozpore s §2 ods. 1.“ Odsek 1 príslušného paragrafu

¹ Fašizmus s veľkým F odkazuje na konkrétne talianske historické hnutie, na rozdiel od generického pojmu fašizmu, ktorý je možno chápať ako anti-liberálny, palingenetický a populistický ultra-nacionalizmus, nadobúdajúci odlišné formy v rozličných historických obdobiach, viď GRIFFIN, Roger. "The Palingenetic Core of Fascist Ideology." IN *Che cos'è il fascismo? Interpretazioni e prospettive di ricerca*, CAMPI, Alessandro (ed.), s. 97-122. Rome: Ideazione editrice, 2003.

² NIESEN, Peter. Anti-Extremism, Negative Republicanism, Civic Society: Three Paradigms for Banning Political Parties. *German Law Journal*. 2002, roč. 3, č. 7, s. 93.

³ NIESEN, Peter. Banning the Former Ruling Party. *Constellations*. 2012, roč. 19, č. 4, s. 540-561.

⁴ Viď napr. ČERNÝ, Petr. *Politický extremismus a právo*. Praha: Eurolex Bohemia, 2005.

⁵ ART, David. *Inside the radical right: The development of anti-immigrant parties in Western Europe*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011, s. 73-74.

uvádza, že „strana nesmie svojimi stanovami, svojím programom alebo činnosťou porušovať Ústavu Slovenskej republiky, ústavné zákony, zákony a medzinárodné zmluvy“. Možnosť podania je teda v rukách generálneho prokurátora a nie je podmienená žiadnou inou právnou skutočnosťou.

V súvislosti s bojom proti extrémizmu je relevantný aj trestný zákon č. 300/2005 Z. z. Ten upravuje aj tzv. trestné činy extrémizmu, ktoré sú definované v paragrafoch 421 až 424 a zahŕňajú napríklad trestný čin podpory a propagácie skupín smerujúcich k potlačeniu základných práv a slobôd, trestný čin popierania a schvaľovania holokaustu a zločinov politických režimov alebo trestný čin podnecovania k národnostnej, rasovej a etnickej nenávisti.¹

V rámci histórie samostatného Slovenska bol prípad rozpustenia Slovenskej pospolitosti – Národnej strany (SP - NS) výnimočným prípadom. Dovtedy prebehol len prípad odmietnutia registrácie Hlinkovej slovenskej ľudovej strany v roku 1996. Dôvodom tohto rozhodnutia bola platnosť nariadenia o zrušení tejto strany z roku 1944. Podobne argumentoval okrem Ministerstva vnútra SR vo svojom rozhodnutí aj Najvyšší súd SR po tom, ako sa na neho predstavitelia odmietnutej strany obrátili.² V roku 2014 Ministerstvo vnútra odmietlo registráciu občianskeho združenia Ľudová stráž. Toto rozhodnutie bolo v roku 2016 potvrdené aj Najvyšším súdom SR.³

Prípacom rozpustenia politickej strany je rozhodnutie Najvyššieho súdu SR z 1. marca 2006. Toto rozhodnutie sa dotklo už spomínanej SP – NS. Slovenská pospolitosť vznikla ako občianske združenie v máji 1995 a v prvej fáze svojej existencie fungovala najmä mimo dohľadu verejnosti, zameriavala sa najmä na svojich členov a ich organizáciu. Druhá fáza fungovania začala v roku 2003, kedy SP začala spoluorganizovať verejné zhromaždenia (ako napr. oslava vzniku Slovenského štátu) a zúčastňovať sa rôznych manifestácií. Následne v roku 2004 podala žiadosť o registráciu politickej strany s názvom Slovenská pospolitosť - Národná strana a v januári 2005 bola ministerstvom vnútra zaregistrovaná. Strana zintenzívnila činnosť v regiónoch, naďalej sa zúčastňovala manifestácií a verejne predstavila svoj program - tzv. Ľudový program Slovenskej pospolitosti.⁴

SP - NS sa pokladala za združenie Slovákov, ktorým išlo predovšetkým o uchovávanie tradícií a zachovanie morálnych a kultúrnych hodnôt slovenského národa. Kontroverzie vyvolávalo aj nosenie rovnošaty, ktorá sa nápadne podobala na rovnošatu Hlinkovej gardy. Ich Ľudový program, ako aj antisemitské a protimaďarské vyjadrenia predstaviteľov, stranu zadefinovali ako pravicovo extrémistickú.⁵ Návrh na rozpustenie strany prišiel od generálneho prokurátora 31. októbra 2005 a o niekoľko mesiacov bola strana rozpustená. Samotnému rozsudku a argumentácii súdu sa budeme venovať v nasledujúcej podkapitole.

¹ V súvislosti s bojom proti extrémizmu bola prijatá novela trestného zákona a trestného poriadku v októbri 2016. Viac informácií na <http://www.epi.sk/odborny-clanok/Novelizacia-Trestneho-zakona-a-Trestneho-poriadku-so-zretelom-na-extremizmus.htm>

² ČERNÝ, Petr. *Právní ochrana před extremismem*. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 93.

³ VRAŽDA, Daniel. Kotleba. Bratislava: Knižná edícia Denníka N, 2017, s. 134. Rozsudok NS SR je dostupný na http://www.supcourt.gov.sk/data/att/54708_subor.pdf

⁴ MIKUŠOVIČ, Dušan. Slovenská pospolitosť včera a dnes. *REXTER*. 2007, č. 1.

⁵ KUPKA, Petr a kol. *Krajní pravice ve vybraných zemích střední a východní Evropy: Slovensko, Polsko, Ukrajina, Bělorusko, Rusko*. Brno: Masarykova Univerzita, 2009, s. 53.

Predstavitelia SP - NS sa pred voľbami v roku 2006 dohodli so Slovenskou Ľudovou stranou a ich viacero čelných predstaviteľov kandidovalo na jej kandidátnej listine. Vo voľbách avšak dosiahli len minimálny úspech, strana získala 0,16 percenta hlasov. V tomto období sa začali stupňovať konflikty s ďalšími krajne pravicovými organizáciami, ako napr. Slovenské hnutie obrody.¹ Po zrušení SP - NS naďalej fungovalo občianske združenie Slovenská pospolitosť. Aj toto združenie Ministerstvo vnútra v novembri 2008 rozpustilo. V júli 2009 bolo však toto rozhodnutie Najvyšším súdom SR zrušené z dôvodu nesplnenia zákonných podmienok.²

V súčasnosti je Slovenská pospolitosť naďalej funkčným združením, ktorého aktivity však opäť nie sú vo verejnej sfére viditeľné. Bývalý predseda SP - NS Marián Kotleba a jeho spolupracovníci v roku 2009 prevzali už formálne existujúcu, registrovanú ale prakticky neaktívnu Stranu priateľov vína, ktorá následne zmenila štatutára a názov. V roku 2010 sa premenovala na Ľudovú stranu Naše Slovensko. Táto strana v súčasnosti už vystupuje pod názvom Kotleba - Ľudová strana Naše Slovensko (K-ĽSNS) a vo voľbách 2016 zaznamenala úspech, kedy so ziskom 8,04 percenta vstúpila do parlamentu.³ Zaujímavosťou je, že súčasná Slovenská pospolitosť sa od Mariána Kotlebu a K-ĽSNS pomerne rázne dištancuje.⁴ Od mája 2017 je od generálneho prokurátora podaný podnet na rozpustenie K-ĽSNS, z dôvodov, že je to „extrémistická politická strana s fašistickými tendenciami svojím programom a činnosťou porušuje Ústavu Slovenskej republiky, zákony a medzinárodné zmluvy“.⁵

Analýza rozsudku nad Slovenskou pospolitosťou – Národnou stranou

Slovenská pospolitosť - Národná strana bola rozpustená 1. marca 2006 rozsudkom Najvyššieho súdu SR č. sp. 203 - 2004/13467, z dôvodu že svojimi stanovami a programom porušovala v niekoľkých dôležitých bodoch Ústavu SR. Konkrétna argumentácia súdu sa dotýkala najmä už spomínaných stanov a Ľudového programu SP – NS.

Prvou právnou otázkou, ktorou sa súd zaoberal, bola otázka navrhovanej zmeny súčasného systému parlamentnej demokracie na Slovenský stavovský štát. Presadzovanie stavovského štátu mala SP - NS ukotvené už v stanovách v rámci svojich programových cieľov. Stanovy boli v tejto podobe registrované Ministerstvom vnútra SR pri registrácii politickej strany. Základnou ideou presadzovania stavovského štátu, ktorá bola detailnejšie rozvinutá aj v programe strany, bolo rozdelenie občanov SR do desiatich stavov, do ktorých občania budú mať možnosť sa dobrovoľne

¹ MIKUŠOVIČ, Dušan. Slovenská pospolitosť včera a dnes. *REXTER*. 2007, č. 1, s. 9.

² Viac informácií na <https://domov.sme.sk/c/4915711/najvyssi-sud-zrusil-rozpustenie-slovenskej-pospolitosti.html>

³ MESEŽNIKOV, Grigorij a Oľga GYÁRFÁŠOVÁ. *Súčasný pravicový extrémizmus a ultranacionalizmus na Slovensku. Stav, trendy, podpora*. Bratislava: IVO – Nadácia Hannsa Seidela, 2016.

⁴ Pozri vyhlásenie SP z roku 2016 na <https://pospolitost.wordpress.com/2016/01/30/vyhlasenie-sp-my-nie-sme-kotlebovci/>

⁵ MIKUŠOVIČ, Dušan. Čižnár podal na Najvyšší súd podnet na zrušenie Kotlebovej ĽSNS. *Denník N* [online]. 25. 5. 2017 [cit. 18. 9. 2017]. Dostupné z <https://dennikn.sk/775198/ciznar-podal-na-najvyssi-sud-podnet-na-zrusenie-kotlebovej-lsns/>

registrovať a na základe toho nadobudnúť právo voliť alebo byť v danom stave volený. Deväť stavov malo byť sformovaných podľa určitých profesií a desiatym stavom mali byť národnostné menšiny. Národnostné menšiny mali byť navyše v parlamentom zbore zastúpené na základe reciprocity, čiže na základe zastúpenia slovenskej menšiny v zastupiteľskom zbore v ich materskom štáte.

Najvyšší súd v týchto otázkach konštatoval, že navrhovaná úprava volebného práva je v rozpore s princípom všeobecného volebného práva, keďže občan by musel vykonať predchádzajúci akt registrácie v jednom zo stavov. Navyše tým, že jednotlivé stavy by neboli rovnako početné, tak hlasy členov rôznych stavov by nemali rovnakú váhu, a teda by bol porušený aj princíp rovnosti hlasov. Navrhovanie stavovského systému má teda za cieľ také usporiadanie spoločnosti, ktoré je rozdielne od parlamentnej demokracie.

Druhou problematickou otázkou bolo postavenie systému na národnom princípe, v rámci ktorého „úlohou slovenského štátu bude zabezpečovanie vlastného slovenského národa vo všetkých oblastiach života, a až potom starostlivosť o ostatných občanov Slovenského štátu.“¹ Súd konštatoval, že táto dikcia programu vedie k nerovnému postaveniu občanov a k diskriminácii príslušníkov národnostných menšín a iných etnických skupín. Tým pádom porušuje viaceré ustanovení Ústavy SR formulovaných v jej druhej hlave, najmä článok 12.

Súd reagoval aj na ďalšie právne otázky, ktoré formuloval generálny prokurátor. V rámci nich sa rozhodnutie dotýkalo aj niektorých verejných vystúpení predstaviteľov strany a ich trestného stíhania pre trestné činy hanobenia národa, rasy a presvedčenia a podnecovania k národnostnej, rasovej a etnickej nenávisti. Súd konštatoval, že keďže predmetné trestné konania ešte neboli uzavreté, tak sa k nim vyjadrovať nebude. Problematické verejné vyjadrenia súd považoval za súčasť naplňovania programu, ktorého niektoré súčasti už uznal ako porušovanie ústavných princípov.

Rozsudok sa sčasti dotýkal aj problematických uniforiem, ktoré predstavitelia strany nosili na verejnosti. Tie avšak súd nepovažoval za symbol strany, keďže to tak nie je definované v jej stanovách. Rovnošata bola súčasťou symbolov občianskeho združenia SP, ktorého činnosť ale nebola predmetom návrhu generálneho prokurátora.

Možno teda konštatovať, že argumentácia slovenského Najvyššieho súdu bola vedená v súlade s anti-extrémistickým prístupom k rušeniu politických strán, kedy boli vyzdvihované antidemokratické prvky stanov a programu, predovšetkým snahy o odstránenie parlamentnej demokracie a suspendáciu práv určitých skupín občanov. Súd sa zaoberal len konkrétnymi skutočnosťami z oficiálnych dokumentov a napriek tomu, že SP – NS a jej predstavitelia sa vyjadrovali obdivne k vojnovému Slovenskému štátu, snažili sa o rehabilitáciu Jozefa Tisa a nosili rovnošaty nápadne pripomínajúce Hlinkovu gardu, a tak súd vo svojom rozhodnutí nerobil žiadne paralely s minulosťou.

Rozpúšťanie politických strán v Českej republike

V Českej republike vytvára rámec pre fungovanie politických strán Ústava ČR. V článku 5 uvádza, že politický systém je založený na „slobodnej súťaži politických strán rešpektujúcich základné demokratické princípy a odmietajúcich násilie ako

¹ Rozsudok Najvyššieho súdu SR č. sp. 203 – 2004/13467, s. 7.

prostředků k prosazování svých zájmů“. Detailnější fungování politických stran upravuje zákon o združování v politických stranách a politických hnutích č. 424/1991 Sb. Tento zákon ukládá pravomoc rušit politické strany Nejvyššímu správnému soudu ČR. Zrušení politických stran má taxativně vymedzené důvody, strana může být zrušená vtedy, ak svojou činností porušuje paragrafy 1-5 tohto zákona. Tieto dôvody zahŕňajú okrem iného aj vyvíjanie činnosti, ktorá porušuje ústavu, zákony a smeruje k odstráneniu demokratických základov štátu.

Trestný zákonník v ČR s termínom extrémizmus neoperuje. Trestné činy hanobenia národa, rasy a etnickej skupiny, ako aj podnecovanie k nenávisti (paragrafy 355 a 356), spadajú pod Trestné činy narúšajúce súžitie ľudí (Diel 5 zákona). Na druhej strane, problematike extrémizmu sa podrobne venuje Ministerstvo vnútra ČR, ktoré dvakrát do roka publikuje správy o extrémizme v ČR.¹

V rámci ponovembrovej histórie samostatnej Českej republiky je prípad rozpustenia Dělnické strany (DS) zatiaľ jediným. Prax českých úradov pozná niekoľko prípadov, kedy bola odmietnutá registrácia strany prípadne občianskych združení. Sem patrí napríklad odmietnutie registrácie Národní strany v roku 2001. Toto rozhodnutie ale nasledujúci rok zrušil Najvyšší súd ČR (NS ČR).² Iným príkladom je odmietnutie zmeny stanov Strany československých komunistov z dôvodu ich nesúlady s demokratickými hodnotami, ktoré neskôr potvrdil aj NS ČR.³ V roku 2000 bolo Ministerstvom vnútra rozpustené občianske združenie Národní aliance.⁴

Genéza samotnej Dělnické strany siaha do decembra 2002, kedy časť odídcov zo Sdružení pro republiku – Republikánská strana Československa na čele s Tomášom Vandasom založila politickú stranu Nová síla. V januári 2003 už prišlo k zmene názvu na Dělnická strana. Vo februári 2008 strana založila aj tzv. Ochranné odbory DS, ktoré mali slúžiť ako monitorovacie oddiely pôsobiace v problémových lokalitách. O rok neskôr vznikla aj mládežnícka organizácia strany, tzv. Dělnická mládež.⁵

Prvá iniciatíva na zrušenie DS prišla zo strany vlády v decembri 2008. Najvyšší správny súd v marci 2009 vo svojom rozhodnutí Pst 1/2008 – 66 návrh na rozpustenie zamietol. Súd v tomto prípade argumentoval, že predložené dôkazy dostatočne nedokazujú prepojenie DS na neonacistický Národní odpor a nepreukazujú ani intencie strany násilne prevziať moc v krajine.⁶ Vláda následne v septembri 2009

¹ Správy sú dostupné na <http://www.mvcr.cz/clanek/ctvrtletni-zpravy-o-extremismu-odboru-bezpecnostni-politiky-mv.aspx>

² SMOLÍK, Josef. *Národní strana v kontextu krajní pravice: 2003-2012*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013, s. 141.

³ MAREŠ, Miroslav a Štěpán VÝBORNÝ. *Militantní demokracie ve střední Evropě*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013, s. 107-108.

⁴ SMOLÍK, Josef. *Národní strana v kontextu krajní pravice: 2003-2012*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013, s. 121.

⁵ SMOLÍK, Josef a Petra VEJVODOVÁ. „Politický extremismus jako bezpečnostní hrozba?“ In: *Vybrané bezpečnostní hrozby a rizika 21. století*, SMOLÍK, Josef a kol. (eds.), s. 43-68. Brno: Masarykova Univerzita, 2011, s. 54.

⁶ MAREŠ, Miroslav. *Czech Militant Democracy in Action, Dissolution of the Workers' Party and the Wider Context of this Act*. *East European Politics and Societies*. 2012, roč. 26, č. 1, s. 45.

podala druhý, oveľa prepracovanejší návrh na rozpustenie DS, ktorého detailnej analýze sa venujeme nižšie. Vo februári ďalšieho roku bola DS rozpustená.

DS sa následne v marci 2010 obrátila na Ústavný súd ČR s návrhom na zrušenie rozhodnutia Najvyššieho správneho súdu. Tento návrh bol v máji 2010 ústavným súdom odmietnutý v rozhodnutí Pl. ÚS 13/10 pre jeho neopodstatnenosť. Ústavný súd konštatoval, že DS nebolo upreté právo na spravodlivý proces a že výhradami navrhovateľa sa zaoberal vo svojom rozhodnutí už NSS.

Členská základňa a vedenie DS však ihneď po zákaze prešli do Dělnické strany sociální spravedlnosti (DSSS), s ktorou spolupracovali už aj v minulosti. Následne sa bývalý predseda DS Tomáš Vandas stal v novembri 2010 predsedom DSSS.¹ DSSS funguje na čele s Vandasom do dnešného dňa, ale má len minimálnu podporu verejnosti. V parlamentných voľbách 2013 získala len 0,86 percenta hlasov.

Analýza rozsudku nad Dělnickou stranou

Dělnická strana bola rozpustená 17. februára 2010 rozsudkom Najvyššieho správneho súdu Pst 1/2009 – 348 z dôvodu, že jej činnosť je v rozpore s ústavou, keďže jej cieľom je odstránenie demokratických základov štátu a ohrozuje práva a slobody občanov. Argumentácia českého súdu bola v porovnaní so slovenským prípadom oveľa detailnejšia, rozsudok mal v tomto prípade 122 strán.² Najvyšší správny súd sa zamerl najmä na päť právnych otázok, ktoré tvorili jadro jeho posudzovania, a tými boli program DS, ideológia národného socializmu, Ochranné zbory DS, prepojenie DS na iné extrémistické subjekty a verejné akcie DS.

Súd v rozsudku jasne definoval podmienky, ktoré musia byť kumulatívne splnené aby mohla byť politická strana rozpustená. Tými sú protiprávnosť zisteného konania politickej strany, ktoré musí byť strane pričítateľné, musí predstavovať bezprostrednú hrozbu pre demokratický právny štát a nesmie byť narušená proporcionalita medzi obmedzením práva na zhromažďovanie v politických stranách a záujmom ochrany určitých hodnôt. Konkrétne konanie, ktoré napĺňa tieto podmienky, by malo vykazovať rysy sústavnosti, teda nebyť jednorazové. Podmienka opakovania sa protiprávneho konania, ktoré závažným spôsobom predstavuje nebezpečenstvo, vychádza z judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva.³

Detailne posúdenie programových dokumentov ukázalo viaceru problematických bodov. Prvým z nich bola programová požiadavka zavedenia určovania národnosti obyvateľov republiky a následné limitovanie práv obyvateľov, ktorí nemajú štátnu príslušnosť. Súd požiadavku na určovanie národnosti hodnotil ako vyvolávajúcu asociácie s norimberskými zákonmi a nemeckou rasovou politikou v období Tretej ríše. Viaceré programové body DS hodnotí ako útočné, keďže „vytvárajú neustály a všadeprítomný pocit ohrozenia v konštruovaní rozličných konšpiračných teórií“.⁴ Voči nim následne navrhujú opatrenia, ktoré sú xenofóbne a majú šovinistické tendencie. Príkladom je využívanie termínov ako „žumpa Európy“ vo vzťahu k niektorým cudzincom. Problematická bola aj požiadavka na trestnosť

¹ BASTL, Martin a kol. *Krajní pravice a krajní levice v ČR*. Praha: Grada Publishing, 2011, s. 161-163.

² Rozsudok slovenského súdu mal len 9 strán.

³ Rozhodnutia H. Batasuna a Batasuna proti Španielsku, sťažnosti č. 25803/04 a č. 25817/04.

⁴ Rozsudok Najvyššieho správneho súdu Pst 1/2009 – 348, ods. 257.

homosexuálního chování, kterou soud označil za nepřijatelnou v našem civilizačním prostředí. Soud konstatuje, že na základě programu je možné DS označit za stranu „populistickou, xenofobní, homofobní, šovinistickou, případně aj vykazující rasistické rysy“.¹

V súvislosti s naplňovaním programu súd skúmal aj viaceré prejavy predstaviteľov strany, ako aj stranícku tlač (tzv. Dělnické listy) aj vyjadrenia, ktoré nepochádzali priamo od predstaviteľov strany, ale ktorých šíreniu strana poskytla platformu. Súd konštatoval, že na základe posúdenia týchto ďalších zdrojov, sa strana profiluje rasisticky, napáda predovšetkým Rómov a imigrantov, vytvára umelého nepriateľa a identifikuje určité skupiny na základe etnicity alebo podobného kritéria, ktoré sú podľa predstaviteľov DS zodpovedné za nimi kritizované spoločenské javy. V tomto bode opäť súd robí paralelu s Tretou ríšou, a vymedzovaním vtedajších pohlavárov voči Židom a ďalším skupinám obyvateľstva. Na základe takéhoto komplexného posúdenia programu a jeho aplikácie súd konštatoval, že „programovo DS bezpochyby smeruje k obmedzovaniu základných práv a slobôd“.²

Druhou dôležitou otázkou bolo posudzovanie ideológie DS a jej charakterizácie ako národného socializmu. V tomto bode súd konštatoval, že „šírenie nenávisťi k „nečeským“ etnickým skupinám tvorí samotnú podstatu DS, je jej jediným skutočným programovým bodom a existencia hnutia by bez neho nemala zmysel“.³ Napriek tomu, že program nemal mnoho obsahových zhôd s programovými tézami NSDAP, vykazuje zhody s nemeckým národným socializmom vo všeobecnosti. Požiadavka právneho vymedzenia určitých etnických skupín je v súlade s krokmi, ktoré aplikoval aj nacistický režim. Požiadavka odbúrania liberálnej výchovy a jej nahradenie výchovou k autorite je v súlade s ideológiou a rétorikou NSDAP. Taktiež farebnosť rovnošiat a symbolika DS odkazuje na NSDAP a s ňou spriaznené organizácie, predovšetkým Deutsche Arbeitsfront. Samotný názov DS evokuje NSDAP. Navyše, terminológia používaná v Dělnických listoch popisuje nepriateľov pomocou biologických metafor s genocídnym podtónom (napr. bacil, vírus), ktoré boli hojne využívané v Mein Kampf. Záverom súdu teda bolo, že DS v programe a prejavoch nadväzuje na ideológiu nemeckého národného socializmu.

Čo sa týka symbolov používaných stranou, súd zhodnotil, že zreteľne nadväzujú na niektoré symboly nemeckého národného socializmu, respektíve súčasného neonacizmu. Taktiež niektoré heslá využívané stranou odkazujú k nemeckému národnému socializmu, predovšetkým „Nejvyšší ctnost je naše věrnost“ alebo „Evropo povstaň. Za společnou Evropu našich lidí“.

Ochranné oddiely DS súd uznal ako problematické, keďže ich činnosť v minulosti „smerovala k vyvolávaniu konfliktov a rasovej neznášanlivosti voči rómskemu etniku“.⁴ Súd ďalej považoval za preukázané, že usporiadateľskú službu na viacerých akciách organizovaných alebo spoluorganizovaných DS vykonávali osoby späté s krajne pravicovou a neonacistickou scénou. Súd v rozsudku taktiež uzatvára, že DS bola úzko prepojená s neonacistickými organizáciami ako Národní odpor, Autonómni nacionalisté alebo Resistance Women Unity. Toto prepojenie bolo dokázané aj na

¹ Rozsudok Najvyššieho správneho súdu Pst 1/2009 – 348, ods. 262.

² Ibid, ods. 326.

³ Ibid, ods. 332.

⁴ Ibid, ods. 383.

základe analýzy desiatok verejných zhromaždení, ktoré strana organizovala, alebo na ktorých sa zúčastnila. Viaceré akcie boli zamerané veľmi „xenofóbnym, rasovo nenávisným a účelovo provokatívnym smerom“¹ a v niektorých prípadoch DS „nepripustným spôsobom ašpirovala na nahradzovanie činnosti orgánov verejnej moci“.²

Na základe posúdenia viacerých právnych otázok súd konštatoval, že DS vyznáva totalitnú ideológiu, hlási sa k spoločenskému modelu Tretej ríše a predstavuje bezprostredné riziko pre fungovanie demokracie. Za empirické riziko ohrozenia demokracie súd považoval možnosť destabilizovať súčasný inštitucionálny a právny systém na lokálnej úrovni. Navyše DS poskytovala inštitucionálnu platformu pre množstvo pravicovo extrémistických organizácií pôsobiacich v ČR. Rozpustenie tejto strany preto nenaaruša princíp proporcionality.

Argumentácia českého súdu sa dá považovať za zmes anti-extrémistického prístupu s negatívnym republikanizmom. Na jednej strane často referuje na snahy odstraňovať ústavné princípy demokracie a ochrany práv, ale na druhej strane robí časté paralely s historickým národným socializmom Tretej ríše.

Záver

Česká republika má so Slovenskou republikou napriek niekoľkým odlišnostiam s režimami počas druhej svetovej vojny spoločnú historickú skúsenosť s nedemokratickými režimami 20. storočia. Po páde komunistického režimu v roku 1989 sa obe krajiny prihlásili k demokratickým hodnotám a systému liberálnej demokracie v rámci ktorého neexistuje priestor pre fungovanie extrémistických politických strán. Na úrovni regulácie týchto strán legislatíva vychádza z veľmi podobných princíпов, kedy nie je umožnené pôsobiť politickým stranám, ktoré sa snažia o odstránenie demokratického systému a porušujú ústavu, medzinárodné zmluvy alebo iné zákony.

V každej krajine počas ich samostatnej ponovembrovej existencie došlo len k jednému prípadu rozpustenia politickej strany. V oboch prípadoch išlo o politické strany spadajúce do spektra krajnej pravice. V prípade rozpustenia Slovenskej pospolitosti – Národnej strany ako aj Dělnické strany sudy konštatovali, že sa snažia o odstránenie ústavného demokratického poriadku a predstavujú preň riziko. Napriek podobnej legislatívnej úprave je zaujímavé, že argumentácia Ústavného súdu SR sa od Najvyššieho správneho súdu ČR odlišovala. Slovenský ústavný súd sa zameriaval najmä na formálne dokumenty, predovšetkým stanov a program strany a argumentoval v rámci anti-extrémistického prístupu k rušeniu politických strán.

Na druhej strane český NSS neposudzoval len oficiálne dokumenty, ale analyzoval veľké množstvo ďalších právnych problémov, akými boli vyjadrenia predstaviteľov strany, vyjadrenie ďalších účastníkov akcií organizovaných stranou, vyjadrenia v stránickej tlači alebo prepojenie strany na ďalšie extrémistické subjekty. Vo svojej argumentácii nevychádzal len s anti-extrémistického prístupu obrany demokracie, ale viackrát argumentoval robením paralel s nacistickým Nemeckom

¹ Rozsudok Najvyššieho správneho súdu Pst 1/2009 – 348, ods. 619.

² Ibid, ods. 621.

a organizáciami pôsobiacim v tomto období. Podobnosť DS s totalitnými hnutiami obdobia nacizmu bol jedným z hlavných argumentov súdu pre jej zrušenie.

Dôležité je aj pripomenúť fakt, že zrušenie politickej strany nevyústilo v odchod danej politickej sily z verejného života, predstavitelia daných politických strán sa ďalej angažovali v iných politických stranách, či už spriatelených alebo novovytvorených. Zákaz politickej strany teda nanajvýš prispel k spomaleniu rastu daných strán a vytvoril určité administratívne ťažkosti spojené s vytvorením, preberaním a premenovaním subjektov.

Analyzované prípady sú zaujímavé aj z dôvodu, že v postkomunistickom priestore existuje istá zdržanlivosť k rušeniu problematických politických strán a občianskych združení. V oboch týchto krajinách stále pôsobia komunistické strany a v rámci politického systému ČR Komunistická strana Čiech a Moravy stále zostáva relevantným aktérom stranického spektra. KSČM má dlhodobé zastúpenie v Poslaneckej snemovni aj Senáte Parlamentu ČR.

Literatúra

- ACCETTI, Carlo Invernizzi a Ian ZUCKERMAN. What's Wrong with Militant Democracy? *Political Studies*. 2017, roč. 65, č. 1, s. 182-199.
- ART, David. *Inside the radical right: The development of anti-immigrant parties in Western Europe*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011.
- BABOŠ, Pavol; Aneta VILÁGI a Veronika ORAVCOVÁ. *Spoločenské problémy a politické (ne)riešenia: Voľby 2016*. Bratislava: Stimul, 2016.
- BASTL, Martin a kol. *Krajní pravice a krajní levice v ČR*. Praha: Grada Publishing, 2011.
- BLIGH, Gur. Defending Democracy: A New Understanding of the Party-Banning Phenomenon. *The Vanderbilt Journal of Transnational Law*. 2013, roč. 47, s. 1321-1379.
- CAPOCCIA, Giovanni. Militant Democracy: The Institutional Bases of Democratic Self-Preservation. *Annual Review of Law and Social Science*. 2013, roč. 9, 207-226.
- COHEN-ALMAGOR, Raphael. *Speech, Media and Ethics. The Limits of Free Expression*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2001.
- ČERNÝ, Petr. *Politický extremismus a právo*. Praha: Eurolex Bohemia, 2005.
- ČERNÝ, Petr. *Právní ochrana před extremismem*. Praha: C. H. Beck, 2008.
- DALTON, Russel a kol. *Political Parties and Democratic Linkage. How Parties Organize Democracy*. Oxford: Oxford University Press, 2011.
- FOX, Gregory a Georg NOLTE. Intolerant Democracies. *Harvard International Law Journal*. 1995, roč. 36, č. 1, s. 1-70.
- GRIFFIN, Roger. "The Palingenetic Core of Fascist Ideology." In: *Che cos'è il fascismo? Interpretazioni e prospettive di ricerca*, CAMPI, Alessandro (ed.), s. 97-122. Rome: Ideazione editrice, 2003.
- KUPKA, Petr a kol. *Krajní pravice ve vybraných zemích střední a východní Evropy: Slovensko, Polsko, Ukrajina, Bělorusko, Rusko*. Brno: Masarykova Univerzita, 2009.
- LOEWENSTEIN, Karl. Militant Democracy and Fundamentals Rights I. *The American Political Science Review*. 1937, roč. 31, č. 3, s. 417-432.

- LUCASSEN, Geertje a Marcel LUBBERS. Who Fears What? Explaining Far-Right-Wing Preference in Europe by Distinguishing Perceived Cultural and Economic Ethnic Threats. *Comparative Political Studies*. 2012, roč. 45, č. 5, s. 547-574.
- MACKLEM, Patrick. Militant democracy, legal pluralism, and the paradox of self-determination. *International Journal of Constitutional Law*. 2006, roč. 4, č. 3, s. 488–516.
- MAREŠ, Miroslav. Czech Militant Democracy in Action, Dissolution of the Workers' Party and the Wider Context of this Act. *East European Politics and Societies*. 2012, roč. 26, č. 1, s. 33-55.
- MAREŠ, Miroslav a Štěpán VÝBORNÝ. *Militantní demokracie ve střední Evropě*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013.
- MESEŽNIKOV, Grigorij a Oľga GYÁRFÁŠOVÁ. *Súčasný pravicový extrémizmus a ultranacionalizmus na Slovensku. Stav, trendy, podpora*. Bratislava: IVO – Nadácia Hannsa Seidela, 2016.
- MIKUŠOVIČ, Dušan. Slovenská pospolitosť včera a dnes. *REXTER*. 2007, č. 1, s. 1-24.
- MIKUŠOVIČ, Dušan. Čižnár podal na Najvyšší súd podnet na zrušenie Kotlebovej ĽSNS. *Denník N* [online]. 25. 5. 2017 [cit. 18. 9. 2017]. Dostupné z <https://dennikn.sk/775198/ciznar-podal-na-najvyssi-sud-podnet-na-zrusenie-kotlebovej-lsns/>
- NIESEN, Peter. Anti-Extremism, Negative Republicanism, Civic Society: Three Paradigms for Banning Political Parties. *German Law Journal*. 2002, roč. 3, č. 7, s. 81-112.
- NIESEN, Peter. Banning the Former Ruling Party. *Constellations*. 2012, roč. 19, č. 4, s. 540–61.
- NOCIAR, Tomáš. Politológov sprievodca „terminologickým chaosom“: Terminológia, charakteristika a konceptualizácia krajnepravicovej ideologickej rodiny. *REXTER*. 2016, č. 1, s. 44-91.
- POPPER, Karl. *The Open Society and its Enemies*. Seventh edition. London: Routledge, 2002.
- SMOLÍK, Josef. *Národní strana v kontextu krajní pravice: 2003-2012*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013.
- SMOLÍK, Josef a Kristýna JAKESCHOVÁ. Kritika konceptu militantní demokracie. *REXTER*. 2017, č. 1, s. 66-79.
- SMOLÍK, Josef a Michal PINK. Kooperace krajně pravicových a populistických stran v regionálních volbách. In: *XX. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách*, KLÍMOVÁ, Viktorie a Vladimír ŽÍTEK (eds.). Brno: Masarykova Univerzita, 2017, s. 904–911.
- SMOLÍK, Josef a Petra VEJVODOVÁ. „Politický extremismus jako bezpečnostní hrozba?“ In: *Vybrané bezpečnostní hrozby a rizika 21. století*. SMOLÍK, Josef a kol. (eds.), sBrno: Masarykova Univerzita, 2011, 43-68.
- TYULKINA, Svetlana. *Militant Democracy: Undemocratic Political Parties and Beyond*. London: Routledge, 2015.
- VAN SPANJE, Joost. Contagious Parties. Anti-Immigration Parties and Their Impact on Other Parties' Immigration Stances in Contemporary Western Europe. *Party Politics*. 2010, roč. 16, č. 5, s. 1-24.

VEUGELERS, John. A Challenge for Political Sociology: The Rise of Far-Right Parties in Contemporary Western Europe. *Current Sociology*. 1999, roč. 47, č. 4, s. 78-100.

VRAŽDA, Daniel. *Kotleba*. Bratislava: Knižná edícia Denníka N, 2017.

RESUMÉ

Krajná pravica je v Európe v posledných dekádach na vzostupe. Viaceré strany z tohto spektra predstavujú hrozbu pre fungovanie režimov liberálnej demokracie. Z tohto dôvodu prichádza k rozpúšťaniu politických strán, čo sa už udialo aj v prostredí ponovembrovej Českej Republiky a Slovenskej Republiky. Cieľom tohto príspevku bolo analyzovať režim rozpúšťania politických strán v týchto dvoch krajinách, a dať ho do kontextu teoretických poznatkov o tomto fenoméne. Hlavným zistením je, že na Slovensku rozpúšťanie strán funguje v rámci paradigmy anti-extrémizmu, zatiaľ čo v Českej Republike je to zmes anti-extrémizmu a negatívneho republikanizmu.

Kľúčové slová: rozpustenie politických strán, krajná pravica, extrémizmus, Česká Republika, Slovenská Republika.

SUMMARY

KOVANIČ, Martin, SMOLÍK, Josef: *THE DISSOLUTION OF POLITICAL PARTIES IN THE CZECH REPUBLIC AND THE SLOVAK REPUBLIC*

In recent decades, the far right has been on the rise throughout Europe. Several political parties from this spectrum pose a threat to the functioning of liberal democracy. For this reason, countries use their right to defend themselves and so they ban some political parties. Both the Czech Republic and the Slovak Republic took similar measures in the past. The purpose of this article is to analyze party-banning regimes in these two countries and put it in the wider theoretical context. The main finding of the article is the fact, that there is a divergence between the applied party-banning regimes. In Slovakia, it functions within the anti-extremism paradigm, while in the Czech Republic it presents a mixture of anti-extremism and negative republicanism.

Keywords: dissolution of political parties, far right, extremism, the Czech Republic, the Slovak Republic.

